

ім. М.Є.Салтикова—Щедрина під час першої і другої ленінградської еміграції розповів О.Р.Румянцев (Російська національна бібліотека, Санкт—Петербург), про матеріали Ю.О.Меженка в архівах М.С.Возняка та М.П.Гуменюка зробила доповідь М.А.Вальо (Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаника АН України), про Меженка як літературного критика йшлося у виступі В.О.Дорошенка (Харківський університет). Красзнавча бібліографія — тема виступів В.О.Ярошик (Харківська наукова бібліотека ім.В.Г.Короленка), О.Ф.Ботушанської (Одеська наукова бібліотека ім. М.Горького), Л.М.Шпильової (Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. К.Тимірязєва).

Доповідь Ф.К.Сарана (Інститут літератури ім.Т.Г.Шевченка АН України) — опис відомої у колі спеціалістів Меженківської колекції шевченкіани.

Учасники зібрання висловили думку про доцільність проведення читань (один раз на два роки) для обміну науковою інформацією.

Запровадження цих заходів сприятиме об'єднанню зусиль бібліотекознавців, бібліографів, книгознавців, літературознавців, спрямованих на дослідження історико—культурних процесів в Україні, на координацію бібліографічної діяльності наукових установ та бібліотек.

Т.П.ПАВЛУША

ОБИРАЄМО ‘‘ БРИТАНСЬКУ МОДЕЛЬ ’ ’ ?

(III Міжнародна конференція у Будапешті (Угорщина)

‘‘ Взаємообмін і документальне забезпечення інформацією ’ ’ 29 березня — 1 квітня 1993 р.)

Її організували Служба міжнародного обміну Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та організацій (ІФЛА), журнал ‘‘ Взаємообмін і документальне забезпечення інформацією ’ ’ та Угорська Національна бібліотека ім.Сечені.

Спонсори Конференції — 12 найбільших інститутів і бібліотек, зокрема Інститут наукової інформації (США), Британська бібліотека, Угорська Національна бібліотека ім.Сечені за участю Відділу загальної інформаційної програми ЮНЕСКО (в його функції входить координація діяльності цієї організації в галузі науково—технічної інформації, документації, бібліотечної та архівної справи), Міністерства культури і освіти Угорщини та Британського консульства в цій країні.

На Конференції були присутні більш як 190 представників із 41 держави (з України — одна особа).

Вона проходила у приміщенні Національної бібліотеки ім. Сечені (найбільшої в Угорщині книгозбірні — її фонди становлять понад 7 млн документів).

Конференцію відкрив її почесний голова Президент Угорщини А. Gopez.

Згідно з програмою передбачалися пленарні засідання і робочі семінари.

На пленарних засіданнях розглядалися питання розвитку взаємообміну інформацією та особливості роботи бібліотек різних типів у сучасних умовах,

організація нових структур і розширення сфери послуг, спрямованих на забезпечення загальнодоступності документальної інформації.

Було представлено близько 20 доповідей. Найбільший інтерес викликали виступи D.Wood —заступника директора Британської бібліотеки, M.Dusouleir — генерального директора Інституту наукової і технічної інформації Французького національного центру наукових досліджень, M.Montgomery — генерального директора Канадського інституту наукової і технічної інформації.

D.Wood у доповіді ‘‘ Електронні мережі і забезпечення пересилки документів ’ ’ розповів про досвід Британської бібліотеки щодо взаємообміну документів. Ця книгозбірня є головним депозитарієм країни. Його ефективне функціонування дає змогу іншим бібліотекам зберігати у своїх фондах переважно видавця підвищеного попиту, а в разі потреби використовувати фонди депозитарію. Така інформаційна технологія бібліотечного обслуговування забезпечується завдяки електронному каталогу, можливості телекомунікаційного доступу до його бібліографічних ресурсів з бібліотек низового рівня і розвинутій системі оперативної пересилки документів по МБА. Витрати на створення і підтримку ‘‘ британської ’ ’ централізованої моделі документального забезпечення інформацією, на думку її авторів, повністю компенсуються за рахунок суттєвого зменшення витрат на комплектування фондів і

розв'язання проблеми "книгосховищної кризи" в регіональних бібліотеках.

Для України "британська" модель безперечно становить інтерес, її використання, враховуючи особливості організації бібліотечної справи в республіці, дало б змогу досягти повнішого інформаційного забезпечення абонентів в умовах економічної кризи.

M.Dusouleir у доповіді "Надання нових інформаційних послуг Інститутом наукової і технічної інформації Французького національного центру наукових досліджень" розповіла про бази даних цього Інституту "PASCAL" та "FRANCIS". Перша з них являє собою унікальну політематичну бібліографічну базу даних, що містить джерела на багатьох мовах з різних галузей науки, техніки і медицини. Сьогодні ця база нараховує вже більш як 8 млн бібліографічних записів і щорічно поповнюється 450 тис. нових. З 1987 р. "PASCAL" поширюється на компактних оптичних дисках CD ROM. Доступ до неї можливий і по телекомунікаційних мережах зв'язку.

"FRANCIS" – колекція 20 політематичних баз даних бібліографічної інформації з гуманітарних, суспільних і економічних наук. Вона нараховує понад 1,3 млн бібліографічних записів і щорічно поповнюється 80 тис. нових. На основі інформаційних ресурсів названих баз даних створюється близько 100 міжнародних бібліографічних видань (друкованих копій, електронних). У цілому ж сукупність нових інформаційних послуг цього Інституту орієнтована на досягнення доступності як інформації, так і самих видань.

Досвід надання нових інформаційних послуг вищезгаданого Інституту, безумовно, становить інтерес для спеціалістів. Українські бібліотеки скористатися ним не в змозі, оскільки компактні оптичні диски вітчизняною електронною промисловістю сьогодні не випускаються.

"Доставка документів у світі, що змінюється" – тема доповіді M.Montgomery. В ній йшлося про розрахований на наступні 10–15 років, розроблений у Канаді стратегічний план по взаємообміну і документальному забезпеченню інформацією. У запропонованому системному підході, спрямованому на розв'язання проблеми, використовуються електронні видання та телекомунікації і враховуються політичні, економічні та соціальні аспекти взаємообміну документальною інформацією.

Для України, яка тільки-но приступає до формування

національних інформаційних інфраструктур, розробка подібного плану особливо актуальна. Очевидно, що їх створення і, зокрема, організація взаємообміну та документального забезпечення інформацією не можуть проводитися методом "проб і помилок", а потребують чіткої, обгрунтованої програми.

Проблеми взаємообміну і документального забезпечення інформацією, розглядувані на пленарних засіданнях, обговорювались і на робочих семінарах з напрямів: менеджмент; маркетинг; навчання; публічні бібліотеки; право копіювання і розсилки документів; забезпечення загальнодоступності видань в Європі; інтеграція Сходу і Заходу.

Останній семінар був орієнтований, передусім, на вчених і фахівців країн СНД та Східної Європи.

Після розпаду соціалістичного табору і СРСР розпався і єдиний інформаційний простір, який формувалася на їх терені впродовж десятиріч. У зв'язку з цим порушився і взаємообмін документальною інформацією. Тому виникла потреба розробки нових підходів, спрямованих на розв'язання проблеми забезпечення загальнодоступності видань із врахуванням реалій сьогодення.

Керівником даного семінару був G.Cornish – керівник Служби міжнародного обміну ІФЛА.

Він проінформував про її цілі й завдання. Мета – максимально повне і оперативне забезпечення потенційних споживачів опублікованими матеріалами незалежно від того, де і коли в них виникне потреба. Для досягнення цього служба орієнтується на розв'язання таких завдань: оптимізація зведених каталогів; випуск електронних видань; автоматизація міжнародного МБА і організація оперативної доставки документів, замовлених по міжнародному МБА, та ін.

Проблема міжнародного МБА на робочому семінарі була однією з центральних тем обговорення. Свою точку зору щодо цього висловили директор бібліотеки Братиславського університету E.Vontorcik ("Активізація діяльності міжнародного МБА в бібліотеках Словаччини"), заступник директора Бібліотеки АН Латвії V.Kocere ("Міжнародний обмін і постачання "сірої" літератури в академічних і спеціальних бібліотеках Латвії"), заступник директора Державної публічної науково-технічної бібліотеки (ДПНТБ) Росії E.Egonina ("Система МБА мережі наукових і науково-технічних бібліотек Росії").

Вчені розповіли про нагромаджений в їх країнах досвід роботи з цього виду бібліотечного обслуговування

і наголосили на необхідності впровадження єдиних бланків замовлення документів по міжнародному МБА та розробці системи фінансових взаєморозрахунків як між бібліотеками, так і між бібліотеками та їх абонентами.

У своїй доповіді "Стан автоматизації в ДПНТБ Росії" заступник директора ДПНТБ Росії Y. Shraiberg проінформував присутніх про функціонує в ДПНТБ Росії зведений електронний каталог зарубіжних видань, які надходять у країни СНД, і зведений електронний каталог малотиражної літератури, що видається в цих країнах, про вплив автоматизації на забезпечення загальнодоступності видань. Інформаційні ресурси цих каталогів, підкреслив доповідач, доступні не лише для читачів бібліотеки, а й для віддалених абонентів (у режимі теледоступу). Останні можуть не тільки встановити місцезнаходження потрібного видання, а й замовити його, скориставшись комунікаційними мережами зв'язку. ДПНТБ Росії надає пріоритет виконанню таких замовлень. Y. Shraiberg повідомив також, що бібліографічні бази в ДПНТБ Росії підтримуються на ЕОМ різних типів, але програмне забезпечення на них є уніфікованим – використовується пакет прикладних програм CDS/ISIS, розроблений ЮНЕСКО для бібліотек. Доповідач наголосив на необхідності неухильного дотримання універсального міжнародного формату представлення бібліографічних даних UNIMARC, як умови для забезпечення інформаційної сумісності автоматизованих бібліографічних ресурсів.

Т. Pavlusha (Україна) у доповіді "Забезпечення загальнодоступності книжкової спадщини України" висвітлила питання, пов'язані з подоланням трьох специфічних інформаційних бар'єрів між цією спадщиною та її споживачами. Перший з них спричинений розпорошеністю контрольних примірників української писемності та друку по численних книжкових сховищах та зібраннях. Другий – пов'язаний з неможливістю безпосереднього доступу до ряду рідкісних документів, що зумовлено питаннями їх фізичного збереження. Третій бар'єр (його можна назвати інформаційно-когнітивним) виникає через

суперечність між археографічним характером інформації, зафіксованої у рукописах та стародруках, і семантичною спроможністю її сприйняття широким колом сучасних дослідників. Як засоби подолання цих бар'єрів пропонується створення національних бібліографічних реєстрів; надання копій рідкісних документів або аналітичної інформації про них; створення археографічної бази знань у вигляді семантичної мережі археографічних об'єктів і суб'єктів.

У прийнятому Конференцією рішенні зафіксовано, що кожна країна на національному рівні несе відповідальність за забезпечення загальнодоступності своїх видань. Для підвищення ж ефективності міжнародного взаємообміну документальною інформацією необхідно розробити єдину систему фінансових взаєморозрахунків між постачальниками і споживачами інформації і запровадити уніфікований формат замовлень по міжнародному МБА в автоматизованому режимі; відзначено доцільність проведення взаємних міжнародних стажувань.

Досягнута принципова домовленість із заступником директора Угорської Національної бібліотеки ім. Сечені P. Sonnevend про організацію в рамках міжнародного книгообміну одержання видань угорської україніки.

Згідно з домовленістю з ДПНТБ Росії ЦНБ АН України по книгообміну одержала 11 примірників російськомовного видання універсального міжнародного формату обміну бібліографічними даними UNIMARC.

Серед поширюваних рекламних листків і проспектів різних бібліотек та інформаційних центрів найбільший інтерес для нас становлять каталог серіальних видань на компактних оптичних дисках CD-ROM (ці електронні видання може поставити в 1993 р. фірма SWETS) і рекламні дискети Інституту наукової і технічної інформації Французького національного центру наукових досліджень, що демонструють можливості баз даних цього інституту "PASCAL" і "FRANCIS".

Нашій бібліотеці було презентовано компактний оптичний диск CD-ROM з науково-технічною інформацією Французького національного центру наукових досліджень за 1992 р. (орієнтовна вартість цього диску 1 тис. дол.).

